

Het personeel aan de Rijkslandbouwproefstations.

DOOR

DR. D. J. HISSINK.

In het Landbouwkundig Tijdschrift van dit jaar wordt dit vraagstuk door Prof. MAYER ¹⁾ besproken.

Het komt mij voor, dat allen, die belang bij de zaak hebben, en dat zijn hoofdzakelijk de aan de Rijkslandbouwproefstations verbonden ambtenaren, het wel in dit opzicht volkomen met elkander eens zullen zijn, dat de tegenwoordige inrichting onhoudbaar is. Als assistent wordt zoo mogelijk iemand met wetenschappelijke opleiding gevraagd, die echter slechts f 1000 salaris (met geleidelijke opklimming tot f 1500) ontvangt en gedurende het grootste gedeelte van het jaar een op den duur zoo niet geestdoodenden, dan toch ontzettend vervelenden arbeid heeft te verrichten. De gevolgen van dezen stand van zaken worden door Prof. MAYER aldus juist weergegeven: »Er zijn slechts »twee mogelijkheden. Een assistent, die tot zulk werk is veroordeeld, went er aan, en dan zijn in den regel — uitzondering bij »mensen met buitengewone energie niet te na gesproken — de »hoogere wetenschappelijke aspiraties in hem voor goed gedood; of »de wetenschappelijke geest in hem is niet te doodden en dan is hij »bitter ongelukkig, en het gevaar bestaat bij minder conscientieuze »naturen voor minder akkurate behandeling van het dagelijksch werk »om tot elken prijs tijd te winnen voor het doen van werkelijk »wetenschappelijk onderzoek, waartoe zij door hunne studies de intel- »lektueele geschiktheid hebben verworven”.

¹⁾ Medewerking van niet-wetenschappelijk gevormd personeel aan de proefstations door ADOLF MAYER; Landbouwkundig Tijdschrift, 1904, 251. Aangezien dit tijdschrift opgehouden heeft te bestaan en we thans in het Chemisch Weekblad een orgaan van de Nederlandsche chemici bezitten meen ik deze zaak in dit weekblad te kunnen bespreken.

Ik zou hier nog als derde mogelijkheid aan willen toevoegen, dat de assistent zoo spoedig mogelijk het corps verlaat, welk geval ook dikwerf voorkomt. We mogen daarom Prof. MAYER er zeer dankbaar voor zijn, dat hij de zaak door de publicatie van zijn stukje een krachtigen stoot gegeven heeft. Het door hem aangeprezen stelsel komt in het kort hierop neer.

Onder den directeur staan een zeker aantal scheikundigen, waarvan één onderdirecteur en chef van het laboratoriumwerk is. Deze scheikundigen hebben allen eene volledige wetenschappelijke vorming op het gebied van scheikunde en aanverwante vakken en eenige landbouwkundige kennis.

Ieder scheikundige krijgt onder zich werkzaam 1, 2, wellicht nog meer practisch opgeleide bedienden, aan wie men doelmatig den titel van amanuensis zoude kunnen geven (salaris f 600—f 800). De scheikundige is en blijft echter de verantwoordelijke persoon. Tot amanuensis kunnen worden opgeleid jongelui, die het lager onderwijs met succes hebben genoten en verder op het proefstation practisch en theoretisch worden gevormd.

Uit dit stelsel vloeien, volgens Prof. MAYER, geen meerdere onkosten voor het Rijk voort. Bij eene berekening blijkt echter, dat er wel degelijk eenige meerdere onkosten aan dit systeem verbonden zijn, tenzij men het aantal scheikundigen inkrimpt en aan ieder niet meer dan één amanuensis geeft. Maar in dit geval mist het stelsel zijn doel, want de scheikundigen zullen wederom met werk van niet-wetenschappelijken aard overladen blijven.

Wat thans het stelsel-MAYER zelf betreft, ik ken dit uit persoonlijke ervaringen. Aan de 8e Afdeeling van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg bestond het geheel op de door Prof. MAYER aangegeven wijze.

Ieder der ambtenaren had onder zich een Javaanschen »jongen" ¹⁾, die geleidelijk opgeleid was en allerlei laboratoriumwerkzaamheden verrichtte.

Om één voorbeeld te noemen: ik woog voor een Jodlbauer 1 gram tabak af, pipetteerde 50 cc. 0,1 norm. H₂SO₄ en titreerde later terug; al het overige werk werd door den jongen verricht.

De door mij te Buitenzorg verrichte arbeid betrof echter wetenschappelijke onderzoekingen en een groot deel van het eentonige werk werd aan den jongen overgelaten. Men was er dus geheel en al in, deed feitelijk alles zelf, maar liet sommige werkzaamheden als filtreren, uitwasschen, overdestilleeren enz., aan een hulp over.

¹⁾ In Indie wordt de naam »jongen" algemeen gebruikt voor bediende.

Op een Rijkslandbouwproefstation zal het systeem-MAYER echter m. i. zeer weinig voordeel brengen. De scheikundigen zullen nog steeds de analyses doen, nog steeds zich met het contrôlewerk moeten bezig houden, maar kunnen tevens door de hulp der amanuenses aan wetenschappelijken arbeid *denken*. Deze laatste vereischt echter, wil hij goed verricht worden, een *geheel* persoon, die er al zijn aandacht en werkkraft aan kan wijden.

Moet hij echter eerst voor het contrôlewerk zorgen, de amanuenses aan het werk zetten en deze *steeds* controleeren, dan vrees ik, dat er weinig van zijn wetenschappelijken arbeid zal terecht komen.

Er komt nog iets bij. Zooals reeds gezegd, volgens het systeem-MAYER blijft de scheikundige verantwoordelijk voor elk onderzoek van het resultaat der analyse. Men scheidt derhalve in de amanuenses eene klasse van personen, die absoluut geen verantwoordelijkheid dragen. Begrijp ik het systeem-MAYER goed, dan zou bijv. eene stikstofbepaling in chilisalpeter in het vervolg aldus gaan: De scheikundige weegt 16,5 gram chili af, brengt ze in een $\frac{1}{2}$ -literkolf en de amanuensis doet de analyse verder. Blijkt het resultaat nu achteraf foutief te zijn, dan kan de scheikundige zijnen amanuensis nooit een „standje maken”, want de fout kan liggen in het afwegen der 16,5 gram.

Is het echter de bedoeling van prof. MAYER, dat de amanuensis, om bij dit voorbeeld te blijven, ook de 16,5 gram afweegt, dat hij dus de geheele analyse verricht, dan zou men nog een stap verder kunnen gaan en hem ook de uitkomst in het boek laten opteekenen, m.a.w. *hem* de verantwoordelijkheid van zijn werk laten dragen.

Na in het kort de hoofdbezwaren tegen het systeem-MAYER te hebben uiteengezet, meen ik verplicht te zijn hiervoor een ander systeem in de plaats te stellen.

Ik zou wenschen een dergelijken ambtenaar als prof. MAYER „amanuensis” noemt, maar dan geheel verantwoordelijk en zelfstandig werkende, natuurlijk steeds onder leiding van den 1sten scheikundige, zooals zulks thans reeds geschiedt met de assistenten. Aan deze nieuwe categorie van ambtenaren zou zijn te geven het door prof. MAYER voorgestelde salaris, liever nog wat meer (max. bijv. f 900).

Onder of naast den 1sten scheikundige kunnen dan eenige scheikundigen staan, eveneens met wetenschappelijke opleiding en genie-tende een max. salaris van bijv. f 2000.

In de gewone, minder drukke tijden, wordt het loopende werk verricht door den jongsten scheikundige (of door de jongste schei-

kundigen om beurten) en door de amanuenses, steeds onder leiding van den 1sten scheikundige. In de drukke tijden, als het noodig is, werken alle ambtenaren aan het loopende werk mede.

Dit is voor Goes *hoogstens* van 15 October—15 December en van 15 Februari—15 April het geval, gewoonlijk echter iets korter.

Uit deze regeling volgt, dat voor den wetenschappelijken arbeid gedurende een achttal maanden met misschien kleine tusschenpoozen, beschikbaar zijn eenige scheikundigen, behalve den directeur en 1sten scheikundige. In den minder drukken tijd kunnen de amanuenses de scheikundigen af en toe bij hun wetenschappelijken arbeid behulpzaam zijn.

Op de hier beknopt en derhalve onvolledig aangegeven wijze zal het mogelijk blijken de tweeledige taak, die aan de Rijkslanbouwpreefstations is opgedragen, te weten ¹⁾, ten eerste de landbouwers in de gelegenheid te stellen, de benoedigdheden, grondstoffen voor en voortbrengselen van hun bedrijf te doen onderzoeken, ten tweede, proefnemingen en onderzoekingen van meer algemeenen aard, den landbouw betreffende, te verrichten, **op degelijke en voor de betrokken personen aangename** wijze te vervullen en zal het niet noodig zijn de vraag op te werpen of niet het analyseeren van duizenden van monsters kan worden overgelaten aan particuliere laboratoria.

Het komt mij voor, dat eene zaak als de hier besprokene, die *dringend eene oplossing behoeft*, slechts wacht op een goed plan, door de betrokken personen ingediend. Moge het hovenstaande daartoe iets bijdragen.

Goes, November 1904.

¹⁾ Zie blz 3 en 5 van „De Taak van het Rijkslanbouwpreefstation te Groningen”, toespraak op 13 Febr. 1904 van Dr. B. SJOLLEMA.

